

5. Кочерга С. Південний берег Криму в житті і творчості українських письменників XIX ст. / С. О. Кочерга [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ruthenia.info/txt/kochergas/metod>.

6. Смілянська В. Літературна творчість Миколи Костомарова / В. Смілянська // Костомаров М. Твори: В 2 т. – К.: Дніпро, 1990. – Т. 1: Поезія; Драми; Оповідання. – С. 5-37.

7. Смолій В. А. та ін. Микола Костомаров: Віхи життя і творчості: Енцикл. довід. / В. А. Смолій, Ю. А. Пінчук, О. В. Ясь. – К.: Вища шк., 2005. – 543 с.

8. Яценко М. Минуте переростає в сучасність (Драматургія Миколи Костомарова) / М. Яценко // Слово і час. – 1992. – № 5. – С. 3-8.

УДК 784.4.091

Раїса Цанун

ФОЛЬКЛОРНІ ПАМ'ЯТКИ ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ: ЗАПИСИ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ СТУДЕНТСЬКИМ АНСАМБЛЕМ «ДЖЕРЕЛО»

Анотація. У статті розглядаються пам'ятки народної творчості Волинського Полісся, їх записи М.Костомаровим та популяризація студентським фольклорним ансамблем «Джерело».

Ключові слова: фольклор, Волинське Полісся, фестивалі, конкурси, презентації.

Annotation. Abstract In the article the sights of Volyn Polissya, Folkloristic activities of Mykola Kostomarov, promoting student folklore ensemble "Source".

Key words: folklore, Volyn Woodlands, festivals, competitions and presentations.

Цього року у мистецькому колі України відзначають 200-річчя з дня народження відомого культурного діяча, письменника, публіциста, критика, етнографа і фольклориста Миколи Костомарова. Поряд із цією вагомою датою у житті автора цієї статті є досить скромна, яка вимірюється шляхом у тридцять років. Саме таку кількість років творчого життя нині відзначає фольклорний ансамбль «Джерело», після ювілею вченого, погодьтеся, буде також подія.

Відлік часу **фольклорного ансамблю «Джерело»** починається від першого його звітнього концерту, який відбувся 17 грудня 1986 року. У той час на кафедрі народно-хорового співу Рівненського державного інституту культури співпрацювали молодий викладач Раїса Цапун та студент Іван Сінельников, щоб відзвітуватись по літній фольклорній експедиції в Сарненському районі Рівненської області. До них долучились **студенти кафедри, безпосередні учасники експедиції та ті, хто просто виявив бажання взяти участь у звітньому концерті**: Ярослав Лозовий, Юрій Ворон, Алла Кравець, Валентина Власюк, Оксана Грабова, Тетяна Кухарук Ярослав Зінько, Люба Рушак, Віктор Якимець, Дмитро Шевчук. Із записаного матеріалу відібрали найоригінальніші пісенні зразки і розпочалась робота.

Репетиції проводились в позаурочний час, найчастіше ввечері. Усіх захопила жива стародавня традиція гуртового співу. Вивчаючи автентичні пісні, молоді фольклористи дбали і про таке ж автентичне вбрання для виконавців, яке стало самобутнім відображенням традиційної культури регіону. Після успішно проведеного звіту, учасники концерту вирішили продовжувати розпочату справу з дослідження, реконструкції та відтворення календарно-обрядового музичного фольклору поліського краю.

Тоді в Рівному фольклорний рух тільки активізувався і на диво новостворений фольклорний ансамбль «Джерело» досить стрімко влився у цей процес і вже наприкінці 80-х років ХХ століття був одним із кращих в області. Це стало і своєрідною сенсацією в музичному житті Рівненського інституту культури. Ось як про це пригадував на 10-літньому ювілейному концерті фольклорного ансамблю «Джерело», шанувальник колективу, директор Львівського ОЦНТ Роман Береза: *«Джерело», на тодішній час було завжди святом в стінах інституту культури. На його концерти студенти зривалися з навчальних пар, бігли в актовий зал, тому що виступало «Джерело». На його концерти кожен студент намагався потрапити, тому що знав — це буде море справжнього задоволення, море справжнього мистецтва. Я думаю, що я нікого не ображу, якщо скажу, що десять літ тому «Джерело» був чи не найпопулярніший колектив Рівненського державного інституту культури»* [1].

Світ для молодого викладача Раїси Цапун, авторки цього тексту, та студента III курсу Івана Сінельникова, заповнились народною музикою, витоки якої давні, правічні. Не буду занадто

скромною, коли ще раз процитую виступ Романа Берези на ювілейному концерті, який зауважував, що тоді «в стінах кафедри народно-хорового співу з'явилися такі дві особи, які виявилися одержимими тією величною українською піснею. І ці люди вирішили піти не так, як всі ідуть крокуючи в ногу, а постаралися задати свою ходу в цьому навчальному закладі. Величні люди і прекрасні люди гуртувалися навколо цього колективу» [1]. У цьому студентському колективі, паралельно з його розвитком, зростали й формувалися, як професіонали, багато його учасників. Тут вони збирали, вивчали, відтворювали та пропагували фольклор, звичаї і обряди свого рідного краю. А родом вони були, в основному, з різних сіл, міст та містечок Великої історичної Волині.

Об'єднане коло однодумців, з особливим інтересом почало вивчати традиційну манеру виконання. Щоб якомога правдивіше вжитися в музичний стиль регіону не раз вслухались у записи здійснені від самобутніх виконавців традиційної народної культури. Поступово колектив став справжньою лабораторією, направленою на відродження, збереження і розвиток національних традицій поліського краю. Це сприяло неабиякому естетичному вихованню молоді та популяризації творів народнопісенної культури.

З роками ансамбль «Джерело» набирав сили, поповнюючись талановитими студентами та різножанровим репертуаром. За всі роки існування, де б колектив не виступав, він постійно отримував прихильність глядацької аудиторії та визнання.

Володар Гран-прі: «Лесина пісня» (Луцьк, 1988), «Красная горка» (Брянськ, Росія, 2012).

Лауреат: «Ми і пісня-87» (Миколаїв, 1987), радіоконкурсу «Нові імена» (Київ, 1989), телеконкурсу «Сонячні кларнети» (Київ, 1989), «Повстанські ночі» (Рівне, 1997), «Древлянські джерела» (Рівне, 1998, 2005), «Коломийка» (Коломия, 1998, 2000), «Коляда» (Рівне, 1999, 2006), «Лауреат Нобельської премії» (с. Нобель Зарічненського р-ну Рівненської обл. (фольклорний ансамбль «Джерело» (2003), квартет «Жайвір» (2005), дует «Намистечко (2007), «Красная горка» (Брянськ, Росія, 2006), «Лесині джерела» (Новоград-Волинський, 2006, 2007), «Зустрічаємо Різдво» (Рівне, 2010), «Весняний первоцвіт (Рівне, 2011), «Червона рута» (Київ, 2013), «З народного джерела», (Рівне (2000-2011), «Передзвін» (Рівне).

Дипломант: «Коляда» (Рівне, 1996, 2002, 2004), «Великодні піснеспіви» (Рівне, 2003, 2004), «Різдв'яні піснеспіви» (Рівне, 2009 — 2012, 2014 — 2017), «Древлянські джерела» (Рівне, 2003, 2004, 2007, 2010), «Поліське коло» (Чернігів, 2007), «Рожаниця» (с. Бобриця, Києво-Святошинський р-н., 2010, 2011), польського фестивалю колядок та щедрівок (Рівне, 2011), «Поліська січ» (Рівне, 2013), «3 народного джерела» (Рівне, 2000 — 2011), «Передзвін» (Рівне).

Учасник: новорічних святкувань «Радуйся земле» (Київ, Пирогово, 1988), творчого звіту на ВДНГ (Москва, 1988), фольклорно-етнографічного концерту Міжнародної конференції «П. П. Сокальський і музична фольклористика» (Київ, 1988), фестивалю народної музики (Сопот, Польща) 1990), «Польсько-українські музичні зустрічі» (Підляшся, Польща, 2003), свята «Дожинки» (Підляшся, Польща, 2003), «Помаранчева коляда» (Рівне, 2005), «Лауреат Нобельської премії» (с. Нобель Зарічненський р-н., 2005, 2008, 2011), «Різдв'яні піснеспіви» (Рівне, 2005, 2008 — 2012, 2014 — 2017), свята Трійці (Київ, Пирогово, 2006), фестивалю «Галас-2006», (Острог, 2006), свята «На Івана, на Купала» (Підляшся, Польща, 2010), «Червона рута» (Рівне, 2010, 2012, 2015, 2016), «Зустрічаємо Різдво» (Рівне, 2010 — 2016), «Поліське весілля» (Житомир, 2011, 2012), «Іванова толока», (Київ 2012, 2014 — 2016), свята «Осінь весільна» (Київ, Пирогово, 2015), свята «Музейні гостини» (Рівне, 2002 — 2008, 2012, 2014, 2016).

За результатами творчої діяльності управлінням культури Рівненської облдержадміністрації та управлінням культури і туризму Рівненського міськвиконкому фольклорний ансамбль «Джерело» нагороджений сертифікатами «Кращий фольклорний колектив 2005 та 2006 року».

Репертуар фольклорного ансамблю «Джерело» досить багатий та оригінальний, основою якого є пісенний матеріал Рівненського та Житомирського Полісся. Це і традиційні календарні та родинні пісні і обряди: колядки, щедрівки, віншування, хороводи та обрядово-побутові картини усіх сезонних циклів, а також весільні архаїчні пісні та дійства.

Репертуар зібраний керівником та його учасниками у власних науково-дослідних експедиціях за місцем проживання та в регіонах, де добре збережені архаїчні обряди. Таких експедицій **здійснено**

вже дуже багато. Особливе місце в репертуарі колективу займають народні пісні та весільні обряди записані на Житомирщині, в рідному селі керівника колективу. Накопичений експедиційний матеріал постійно використовується в учбовому процесі та концертно-виконавській практиці фольклорного гурту.

На сьогодні репертуарна палітра досить різноманітна, багатожанрова, здебільшого яка складається з пісень, танців та обрядів. Часто у концертних програмах використовується синкретичне поєднання народної інструментальної музики, співу і танцю. **Програму виступів доповнюють старовинні українські народні танці, перейняті безпосередньо у носіїв традиції це і «Печоноє порося», «Нареченька», «Гусачок», «Ой дай, Боже, в добрий час», «Краков'як», «Полька на два боки», «Ойра» та інші.** За час творчої діяльності колективу відтворено 34 обрядодії, з них 20 весільних, 4 новорічно-зимового циклу, 6 веснянкових, кустові, купало та 2 жнивварські.

Здійснені фондові записи ансамблю на Рівненському державному телебаченні (музичні фільми): «Поліські наспіви» (2001), «Добрий вечір тобі, пане господарю» (2002), «З піснею до матері» (2003), «Пісні рідного дому» (2005), «Поколядщина у тітки Катерини» (2005), «Осінні долеспіви» (2012). «Свят-вечір. Сюжет транслювався у передачі «Мистецька світлиця» (2002).

У творчому доробку «Джерела» 5 аудіоальбомів, зокрема: «Весільні обряди з фольклорним гуртом «Джерело», (2004), «Мелодії Древнього Нобеля» (2005), Колядки та щедрівки (2005), «Пісня долю вишила» (2010), «Зірка засвітила» (2014). Фотофільм з обрядом колодки «Не женився еси, то колодку носи» в музичній обробці гурту «Джерело» (2012).

На основі записаного матеріалу опубліковано 50 статей у наукових збірниках та шість навчально-методичних збірників з традиційного та гуртового співу, чотири з яких рекомендовані Міністерством освіти і науки України як навчальні посібники, зокрема «Співає «Джерело» (1997), «Народні обряди з репертуару гурту «Джерело» (2003), «Мелодії древнього Нобеля» (2003), «Сербинівське весілля» (2004), «Весілля у Сваріцевичах» (2005), «Будичани. Традиційна спадщина» (2007).

Якщо говорити про підбір репертуару для фольклорного колективу, то на перший погляд ця справа здається досить простою.

Із численних записів вибирай собі матеріал і відтворюй. Але можна сотні пісень переслухати, а вибрати лише декілька тих, які стануть надбанням колективу. Вважаю принциповим для керівника колективу та його виконавців відтворювати лиш той матеріал, що записано у власних етнографічних експедиціях [6]. У надзвичайно крайніх випадках, для користі учбового процесу, можу скористатись матеріалами інших збирачів.

Багато оригінальних поліських пісень, були виконані вперше в Рівному саме фольклорним ансамблем «Джерело». Особливо популярними стали такі пісні як «Ой за валом», «Ой музики мої», «За городом черешенька», «Ой котилася ясна зоря», «А в суботу й уночі», «Коровайниці-телепайниці», «За дубровою волі гнала», «Ой вийду я на річеньку», «Ой на Йвана», «Ви ж поля», «Не сіяла й не орала», «Що то за предиво», «Прилетіла ластівонька» та інші.

Гортаючи книгу із фольклорно-етнографічними записами Миколи Костомарова [2] переконуємось, що фольклор – це жива творчість народу, а не музейний експонат. Пісні в збірнику подані без нот, але які знайомі тексти пісень-балад. До тридцяти таких пісень є і в репертуарі колективу «Джерело» та його солістів. Це і балада про Бондарівну, і про Гриця, якого отруїли, і про трійзілечко, яке потрібно із-за моря дістати, і про злу свекруху, яка проклинає свою невістку. Є пісні про тяжку жіночу долю, і про смерть козака. Багато цих пісень ще і донині побутують і зберігаються, неначе у старій бабусиній скрині. Такі пісні сама записувала, і разом з студентами в експедиціях. Чимало зразків зустрічаються і нині. Це є доказом того, що на межі третього тисячоліття традиційна культура не просто історичний факт, але й жива реальність. Але на жаль сучасні збирачі фольклору працюють уже з останнім поколінням носіїв етнічної музики, котрі на щастя ще можуть пригадати мелодії давніх текстів, зокрема і таких, які зафіксував Микола Костомаров.

Минають роки, змінюються суспільні устрої, на зміну одним поколінням приходять інші і в кожного свої смаки, уподобання, погляд на життя, але народна пісня – щира і мудра, залишається жити вічно. Саме таку невмирущу пісню впродовж 30 років популяризує фольклорний ансамбль «Джерело» інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Список використаних джерел

1. Виступ Романа Берези // Ювілейний концерт фольклорного гурту «Джерелу – 10» (афіша). – м. Рівне, Глядацька зала ДМШ №2. – 22 травня 1997.
2. Волинь у фольклорно-етнографічних писаннях Миколи Костомарова / упор. С.Шевчук. – Рівне: Волинські обереги, 2007. – 252 с.
3. Етнокультура Волинського Полісся і Чорнобильська трагедія. Вип. I. – Рівне, 1996. (нотні транскрипції 45 зразків Раїси Цапун).
4. Етнокультура Волинського Полісся і Чорнобильська трагедія. Вип. II. – Рівне, 1997. (нотні транскрипції 28 зразків Раїси Цапун).
5. Мелодії древнього Нобеля: Науково-популярне видання / упор. Раїса Цапун. – Рівне: Перспектива, 2003. – 128 с.
6. Співає «Джерело»: Репертуарний збірник з традиційного гуртового та сольного співу / упор. Раїса Цапун. – Рівне: РДІК, 1997. – 104 с.

УДК 929

Степан Шевчук

ОПУСИ З ЖИТТЄПИСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ М. КОСТОМАРОВА

Анотація. Розглядається питання реалістичного розкриття формування і становлення ученого-славіста в європейському контексті, який у свій час працював у Рівненській гімназії.

Ключові слова: славістика, дисертація, магістр, гімназія.

Аннотація. Рассматривается вопрос реалистического раскрытия формирования и становления ученого-слависта в европейском контексте, который в свое время работал в Ровенской гимназии.

Ключевые слова: славистика, диссертация, магистр, гимназия.

Annotation. The question of opening a realistic formation and establishment of Slavic scholar in the European context, which at one time worked in the Rivne school.

Keywords: Slavic studies, thesis, master, school.

*«Потомство безпристрастно роздає кожному
приналежачую ему славу...».*

Н. И. Костомаров («Кремуций Корд»)

Сучасникам ХХІ ст. належить не тільки реалістично осмислити наукові студії минулого, визначити вагомість їх досліджень, спад-